

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży
18-400 Łomża, Al. Legionów 9, tel. fax (86) 216-44-95
(86) 473-71-20, (86) 473-71-21, (86) 473-71-22
www.oke.lomza.pl e-mail: sekretariat@oke.lomza.pl

SPRAWOZDANIE

**Z EGZAMINU MATURALNEGO Z HISTORII
PRZEPROWADZONEGO W 2014 ROKU
W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM**

Opracowanie

Grzegorz Wnuk (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Barbara Andrzejewska (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Jaworznie)

Wanda Królikowska (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie)

Redakcja

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

dr Marcin Smolik (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie techniczne

Bartosz Kowalewski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Współpraca

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

Opracowanie sprawozdania w Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łomży

Maria Fromelc-Chmielewska

Andrzej Bobrow

Krzysztof Najda

Centralna Komisja Egzaminacyjna

ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa

tel. 022 536 65 00, fax 022 536 65 04

e-mail: ckesekr@cke.edu.pl

Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łomży

18-400 Łomża, Al. Legionów 9, tel. fax (86) 216-44-95

(86) 473-71-20, (86) 473-71-21, (86) 473-71-22

www.oke.lomza.pl e-mail: sekretariat@oke.lomza.pl

Poziom podstawowy

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie podstawowym składał się z 37 zadań, w tym były zadania złożone, w których poszczególne części sprawdzały różne umiejętności określone w standardach wymagań egzaminacyjnych dla poziomu podstawowego. Zadania otwarte i zamknięte uwzględniały historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku. W arkuszu wykorzystano różnorodne źródła wiedzy historycznej.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w arkuszu egzaminacyjnym zdający mógł uzyskać maksymalnie 100 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		427
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	355
	z liceów profilowanych	3
	z techników	69
	z liceów uzupełniających	0
	z techników uzupełniających	0
	ze szkół publicznych	404
	ze szkół niepublicznych	23
	ze szkół na wsi	10
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	89
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	166
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	162
	kobiety	232
	mężczyźni	195

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	1
	słabowidzący	0
	niewidomi	0
	słabosłyszący	2
	niesłyszący	0
	Ogółem	3

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy dotychczas nie uzyskali świadectwa dojrzałości, oraz tacy, którzy uzyskali świadectwo dojrzałości we wcześniejszych latach, a w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z historii jako nowego przedmiotu dodatkowego.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

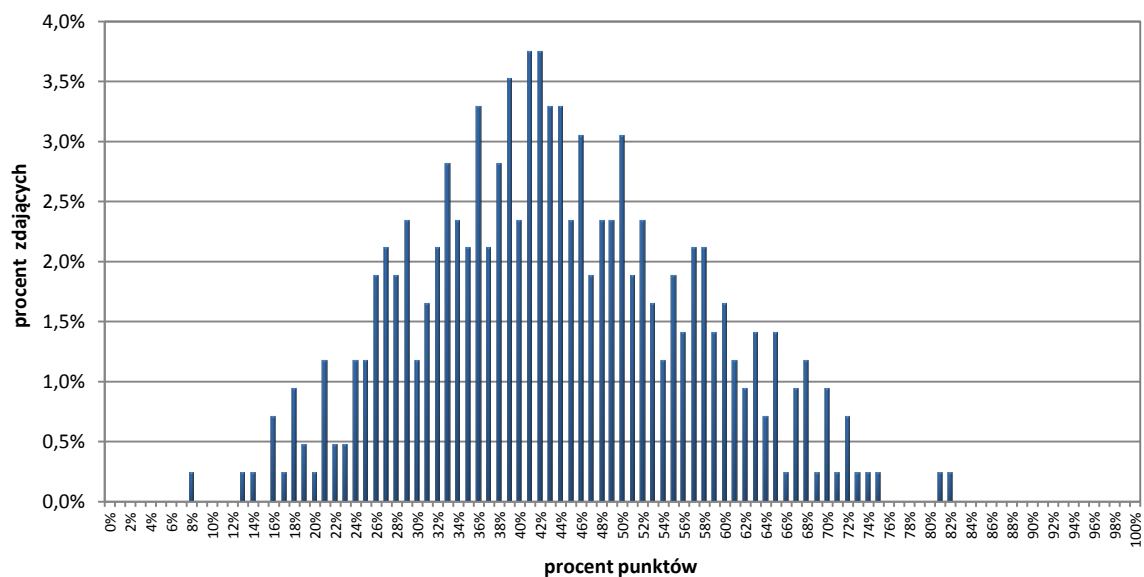
Termin egzaminu		20 maja 2014 r.	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		120 minut	
Liczba szkół		121	
Liczba zespołów egzaminatorów*		2	
Liczba egzaminatorów*		37	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)		0	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust.1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust.2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)		0	

*Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie dla OKE w Łomży.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
427	8	82	43,0	41	43,5	13,3

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie charakterystycznych cech cywilizacji starożytnych.	71
2a	Tworzenie informacji	Wyciąganie wniosków wynikających z porównania.	36
2b	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	85
2c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość zasady organizacji społeczeństwa egipskiego.	34
3.	Korzystanie z informacji	Uporządkowanie chronologiczne wydarzeń historycznych ze starożytności.	51
4a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	75
4b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość korzeni kultury i języka polskiego.	26
5a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	6
5b	Korzystanie z informacji	Wskazanie następstw wzniesienia określonych budowli w starożytnym Rzymie.	69
6a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	10
6b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań cesarzy rzymskich.	57
7.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji zawartych w treści mapy.	82
8.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość wydarzeń z historii średniowiecza.	43
9a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie skutków zjawiska.	29
9b	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu – rozpoznanie postaci.	44
10a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	38
10b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	37
11.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość struktury społeczeństwa miast średniowiecznych.	26
12a	Korzystanie z informacji	Zestawienie informacji ze źródeł.	73
12b	Korzystanie z informacji	Wybieranie informacji wyjaśniających problem.	64
13a	Tworzenie informacji	Porównanie opinii autorów źródeł o postaci.	89
13b	Korzystanie z informacji	Wskazanie przyczyn różnej oceny postaci króla.	67
13c	Tworzenie informacji	Krytyczna analiza źródeł – ocena prawdziwości sformułowań.	74
14.	Korzystanie z informacji	Wskazanie przyczyn zmian demograficznych.	46
15.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość faktów ze średniowiecza.	63

16a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn postawy autora źródła.	74
16b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość konsekwencji wydarzenia.	53
17.	Tworzenie informacji	Interpretacja źródła ikonograficznego – wyjaśnienie wymowy przekazu ikonicznego.	14
18a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	26
18b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	51
19a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	52
19b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	65
20a	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	81
20a	Wiadomości i rozumienie	Znajomość biografii (działalności) postaci historycznych.	11
21a	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn decyzji władcy.	22
21b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	60
22a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzeń w czasie.	74
22b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość funkcji budowli historycznych.	35
22c	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji w tekście.	49
23a	Korzystanie z informacji	Umiejscowienie wydarzeń w przestrzeni.	39
23b	Korzystanie z informacji	Wskazanie możliwych skutków inwestycji.	54
24a	Tworzenie informacji	Rozpoznanie wydarzenia i uzasadnienie odpowiedzi.	33
24b	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	39
25a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	33
25b	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	46
26a	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań twórców polskich z XIX wieku.	17
26b	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie przyczyn zjawiska.	50
27a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu – podanie nazwy polityki władz.	10
27b	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie skutków polityki.	6
28.	Tworzenie informacji	Uzasadnienie tezy zawartej w tekście.	56
29.	Korzystanie z informacji	Uporządkowanie chronologiczne wydarzeń historycznych z XIX wieku.	24
30a	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	18
30b	Korzystanie z informacji	Wskazanie celu działań.	29
30c	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	76

30d	Korzystanie z informacji	Wybranie informacji z tekstu w celu wyjaśnienia problemu.	33
30e	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji z tekstu.	68
31a	Korzystanie z informacji	Rozpoznanie stylu w sztuce użytkowej.	20
31b	Korzystanie z informacji	Wskazanie cech charakterystycznych stylu.	6
32a	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z tekstu.	22
32b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość nazw aktów prawnych.	27
32c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość faktów związanych z przewrotem majowym.	27
33.	Tworzenie informacji	Interpretacja źródła ikonograficznego – wyjaśnienie propagandowego celu przekazu ikonicznego.	18
34a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzeń historycznych w przestrzeni.	51
34b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość polityków XX wieku.	21
34c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość terminów związanych z historią gospodarczą XX wieku.	51
34d	Tworzenie informacji	Formułowanie oceny i jej uzasadnienie.	28
35a	Korzystanie z informacji	Umieszczenie w czasie wydarzeń historycznych.	41
35b	Korzystanie z informacji	Wybranie z tekstu informacji wyjaśniających problem.	12
35c	Wiadomości i rozumienie	Znajomość biografii polityków XX wieku.	21
35d	Korzystanie z informacji	Umieszczenie wydarzenia historycznego w przestrzeni.	64
36a	Tworzenie informacji	Porównania danych statystycznych i sformułowanie wniosku.	50
36b	Korzystanie z informacji	Określanie najważniejszej przyczyny trendu w gospodarce wymienionych państw.	27
37.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość dokonań wybitnych przedstawicieli Kościoła katolickiego.	62

Poziom rozszerzony

1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z historii na poziomie rozszerzonym składał się z trzech części. Część I to test sprawdzający wiadomości i umiejętności określone w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii, głównie dla poziomu podstawowego. Zadania otwarte i zamknięte uwzględniały historię polityczną, historię społeczno-gospodarczą oraz historię kultury na przestrzeni wszystkich epok historycznych od starożytności poprzez średniowiecze, czasy nowożytne, wiek XIX aż do końca XX wieku.

Część II i część III zatytułowano *Spoleczeństwa wobec najeźdźców, okupantów i zaborców od starożytności do XX wieku*.

Wszystkie zadania sprawdzały wiadomości i umiejętności opisane w standardach dla poziomu rozszerzonego. Zdający wykonywał polecenia do zamieszczonych w arkuszu źródeł wiedzy historycznej i pisał wypracowanie na jeden z dwóch tematów:

Temat 1. *Bić się czy nie bić?* Scharakteryzuj i oceń postawy Polaków wobec zaborców w XIX wieku.

Temat 2. *Przystosowanie czy opór?* Scharakteryzuj i oceń postawy Polaków wobec władzy komunistycznej w latach 1945 – 1956.

Za poprawne rozwiązanie wszystkich zadań w arkuszu egzaminacyjnym zdający mógł uzyskać maksymalnie 50 punktów, w tym za część I arkusza – 20 punktów, za część II – 10 punktów i za część III – 20 punktów.

2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym

Liczba zdających		184
Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu w wersji standardowej	z liceów ogólnokształcących	179
	z liceów profilowanych	2
	z techników	3
	z liceów uzupełniających	0
	z techników uzupełniających	0
	ze szkół publicznych	179
	ze szkół niepublicznych	5
	ze szkół na wsi	0
	ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców	28
	ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców	56
	ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców	100
	kobiety	88
mężczyźni	96	

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 3 osoby – laureatów i finalistów Ogólnopolskiej Olimpiady Historycznej.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach w wersji dostosowanej	z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera	1
	słabowidzący	0
	niewidomi	0
	słabosłyszący	1
	niesłyszący	0
Ogółem		2

Do egzaminu przystąpili również absolwenci z lat ubiegłych, którzy w maju 2014 r. przystąpili ponownie do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminacyjnego albo uzyskania wyniku z historii jako nowego przedmiotu dodatkowego.

3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

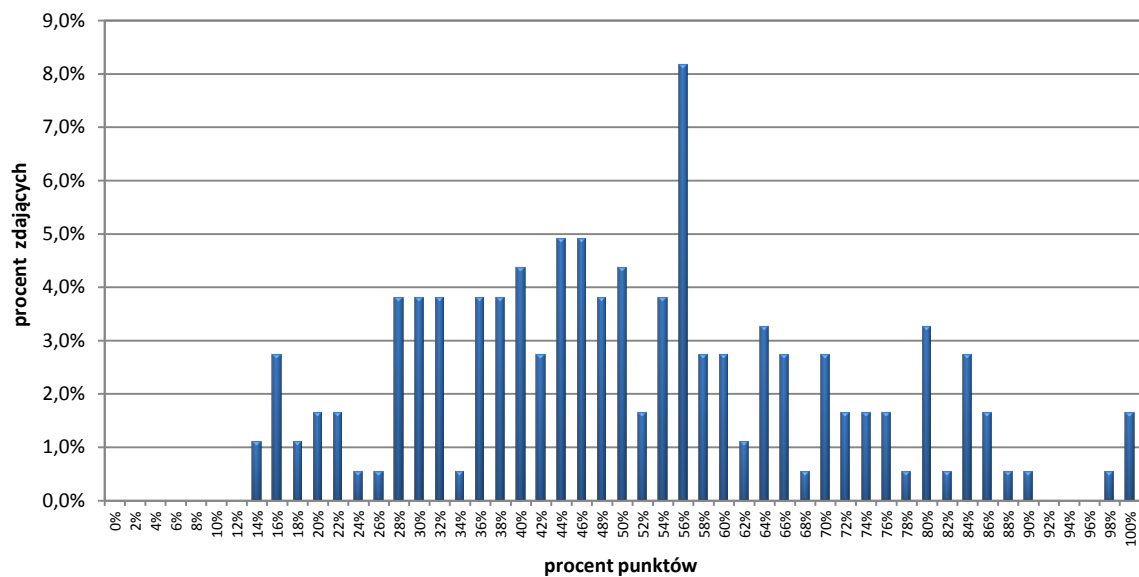
Termin egzaminu		20 maja 2014 r.	
Czas trwania egzaminu dla arkusza standardowego		180 minut	
Liczba szkół		45	
Liczba zespołów egzaminatorów*		2	
Liczba egzaminatorów*		37	
Liczba obserwatorów ¹ (§ 143)		0	
Liczba unieważnień ¹	w przypadku:		
	§ 99 ust. 1	stwierdzenia niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
		wniesienia lub korzystania przez zdającego w sali egzaminacyjnej z urządzenia telekomunikacyjnego	0
		zakłócenia przez zdającego prawidłowego przebiegu części egzaminu w sposób utrudniający pracę pozostałym zdającym	0
	§ 99 ust. 2	stwierdzenia podczas sprawdzania pracy niesamodzielnego rozwiązywania zadań przez zdającego	0
§ 146 ust. 3	stwierdzenia naruszenia przepisów dotyczących przeprowadzenia egzaminu	0	
Liczba wglądów ¹ (§ 107)		2	

*Dane dotyczą obu poziomów egzaminu (podstawowego i rozszerzonego) łącznie dla OKE w Łomży.

¹ Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz.U. nr 83, poz. 562, ze zm.)

4. Podstawowe dane statystyczne

Wyniki zdających

Wykres 2. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne

Liczba zdających	Minimum (%)	Maksimum (%)	Mediana (%)	Modalna (%)	Średnia (%)	Odchylenie standardowe (%)
184	14	100	50,0	56	50,9	19,7

Dane w tabeli dotyczą wszystkich tegorocznych absolwentów.

Poziom wykonania zadań

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

Nr zad.	Obszar standardów	Sprawdzana umiejętność	Poziom wykonania zadania (%)
1.	Korzystanie z informacji	Korzystanie ze źródła kartograficznego – rozpoznanie starożytnego miasta i uzasadnienie odpowiedzi.	68
2.	Tworzenie informacji	Porównanie zjawisk społecznych w dwóch epokach.	76
3.	Korzystanie z informacji	Wykorzystanie informacji do wyjaśnienia zjawiska.	35
4.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w przekazie ikonograficznym.	46
5.	Wiadomości i rozumienie	Znajomość czasu panowania władców.	72
6.	Korzystanie z informacji	Analiza różnorodnych źródeł zgodnie z wymogami warsztatu historycznego w celu wyjaśnienia problemu.	54
7.	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji z mapy.	42
8.	Korzystanie z informacji	Korzystanie ze źródła genealogicznego.	98
9.	Tworzenie informacji	Sformułowanie oceny polityki Napoleona zawartej w źródle i uzasadnienie odpowiedzi.	76
10.	Korzystanie z informacji	Uogólnianie informacji w celu rozpoznania ugrupowania politycznego i dobór argumentów uzasadniających odpowiedź.	56
11a	Korzystanie z informacji	Odczytanie informacji ze źródła statystycznego.	86
11b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość przyczyn zjawiska gospodarczego.	69
12.	Korzystanie z informacji	Uogólnienie informacji w celu rozpoznania wydarzenia i określenia postawy autora źródła.	77
13.	Korzystanie z informacji	Analiza różnorodnych źródeł zgodnie z wymogami warsztatu historycznego w celu wyjaśnienia problemu.	52
14.	Korzystanie z informacji	Znajomość czasu wydarzenia i dobór argumentów uzasadniających odpowiedź.	48
15.	Korzystanie z informacji	Analiza źródła ikonograficznego zgodnie z wymogami warsztatu historycznego.	57
16.	Korzystanie z informacji	Wyjaśnienie związków między zjawiskami.	15
17.	Korzystanie z informacji	Wykorzystanie informacji do wyjaśnienia procesu.	66
18a	Korzystanie z informacji	Wyszukanie informacji w tekście.	54
18b	Wiadomości i rozumienie	Znajomość skutków wydarzenia.	41
19.	Tworzenie informacji	Wyciąganie wniosków z porównania informacji i uzasadnienie stanowiska.	60
20.	Korzystanie z informacji	Formułowanie opinii i jej uzasadnianie.	70
21.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w przekazie ikonograficznym.	71
22.	Korzystanie z informacji	Wyszukanie i interpretacja informacji zawartych w źródle zgodnie z wymogami warsztatu historycznego.	53

23.	Wiadomości i rozumienie Korzystanie z informacji Tworzenie informacji	Pisanie własnego tekstu na podany temat.	35
-----	---	--	----

Komentarz

Zastosowane w 2014 roku arkusze egzaminacyjne z historii zarówno dla poziomu podstawowego, jak i rozszerzonego, były porównywalne z arkuszami z lat poprzednich pod względem sprawdzanych wiadomości i umiejętności. Poziom wykonania zadań był umiarkowanie trudny. Analiza rozwiązań zadań i ich wskaźniki statystyczne potwierdzają wnioski z lat ubiegłych dotyczące stopnia opanowania wiadomości i umiejętności opisanych w standardach wymagań egzaminacyjnych z historii. Popelnione przez maturzystów błędy wskazują na braki w opanowaniu faktografii, która jest podstawą umiejętności historycznych. Prawidłowa interpretacja źródeł historycznych, wyjaśnienie zjawisk i procesów, wnioskowanie, a także dokonywanie ocen i formułowanie własnego tekstu nie jest możliwe bez opanowania wiadomości przedmiotowych.

1. Analiza jakościowa zadań

Poziom podstawowy

Z analizy parametrów zadań z arkusza egzaminacyjnego dla poziomu podstawowego wynika, że tegoroczni maturzyści dobrze opanowali umiejętność porównywania opinii zawartych w dwóch różnych źródłach. Rozwiązując zadanie 13A., zdający musieli porównać sąd dwóch kronikarzy – Jana Długosza i Anonima tureckiego o królu Władysławie Warneńczyku, a w części B tego zadania – wskazać przyczynę różnej oceny króla przedstawioną w załączonych fragmentach źródeł. Lektura rozwiązań tego zadania uprawnia do stwierdzenia, że w większości zdający mają świadomość wpływu mentalności, wykształcenia, pozycji społecznej, narodowości autora wypowiedzi na prezentację wydarzeń. Zdający dobrze poradzili sobie również z oceną prawdziwości zdań dotyczących informacji zawartych w trzech źródłach – tablicy genealogicznej oraz fragmentach dwóch relacji ma temat bitwy pod Warną. Zadanie 13 w części A, jak i w częściach B oraz C prawidłowo rozwiązała większość zdających.

Maturzystom także nie sprawiło problemów wyjaśnienie etymologii nazwy „Polen” i „Lengyelország” – nazw używanych w języku niemieckim i węgierskim dla określenia Polski (zadanie 7.). Materiałem do tego zadania była mapa z zaznaczonymi plemionami polskimi zamieszkującymi ziemie położone między Odrą i Bugiem w X w. Większość zdających skojarzyła pochodzenie nazw – niemieckiej i węgierskiej, używanych dla określenia Polski, z nazwami plemion – Polan i Lędzian.

Z kolei trudne dla tegorocznych maturzystów okazało się zadanie 5A, które sprawdzało znajomość terminu *cenzor*. Obudowę do zadania stanowił tekst starożytnego pisarza Diodora Sycylijskiego, w którym informował, że Appiusz Klaudiusz *przy układaniu listy senatorów nie usunął żadnego z senatorów cieszących się złą sławą*. Ten fragment tekstu źródłowego wyraźnie wskazywał, że Appiusz Klaudiusz był cenzorem. Zdający podawali nazwy różnych urzędów w starożytnym Rzymie – „konsul”, „trybun ludowy”, „dyktator”, „pretor”, a niektórzy wymieniali nawet nazwy urzędników w polis ateńskiej – „strateg”, „archont”. Świadczy to o niezajomości organizacji władzy w republice rzymskiej i kompetencji rzymskich urzędników. Brak wiedzy z zakresu historii starożytnego Rzymu uniemożliwił wybranie z tekstu odpowiednich informacji, które mówią o sprawowaniu przez Appiusza Klaudiusza funkcji cenzora. Można sądzić, że zdający, którzy nie potrafili prawidłowo rozwiązać tego zadania, nie wiedzą, że polskie słowo „cenzura” pochodzi z języka łacińskiego.

Zadanie 6A sprawdzało znajomość terminu *pryncypat*. Obudową do tego zadania był fragment *Historii rzymskiej* Kasjusza Diona, w którym została scharakteryzowana władza cesarza w okresie pryncypatu. Od zdającego oczekiwano dokonania uogólnienia informacji zawartych w tekście ze szczególnym zwróceniem uwagi na fragment mówiący o zachowaniu przez władców urzędów z czasów republikańskich i dbałości o utrzymanie pozorów przyznania im władzy przez lud. Najczęściej zdający zamiast „pryncypat” podawali: „cesarstwo”, „monarchia”, „republika”, co może świadczyć o nieznanym procesie przemian ustrojowych w starożytnym Rzymie. Wśród zdających znaleźli się również tacy, którzy podawali terminy związane z historią polityczną starożytnej Grecji – „demokracja”, „oligarchia”.

Analiza trudności, które mieli zdający z rozwiązaniem zadań 5A i 6A świadczy o brakach w wiedzy z zakresu starożytności oraz o problemach z uogólnianiem informacji zawartych w tekstach źródłowych.

Kolejnym zadaniem wymagającym znajomości terminologii historycznej było zadanie 27A, które dotyczyło polityki Kulturkampf. Zdający wykonywali to zadanie na podstawie fragmentu listu biskupów do duchownych w zaborze pruskim z 1873 roku. Tekst tego listu świadczył o dążeniu państwa niemieckiego do ograniczenia niezależności Kościoła katolickiego oraz zawierał postanowienia podjęte przez biskupów w celu przeciwstawienia się decyzjom władz. Wśród błędnych odpowiedzi najczęściej pojawiał się termin „germanizacja”. Niekiedy zdający starali się opisowo określić politykę niemiecką i podawali: „polityka antykościelna”, „polityka antyklerykalna”, „oddzielenie Kościoła od państwa”. Zdający nie potrafili uogólnić informacji zawartych w tekście źródłowym. Błędne odpowiedzi świadczą o nieznanym terminu Kulturkampf, niezrozumieniu celów polityki prowadzonej przeciwko Kościołowi katolickiemu w latach 1871–1878 na terenie całych Niemiec, a nie tylko na terenie zaboru pruskiego. Problemy zdających z prawidłowym rozwiązaniem tego zadania mogą także świadczyć o częstym postrzeganiu, w praktyce szkolnej, polityki prowadzonej przez Otto von Bismarcka jedynie przez pryzmat doświadczeń mieszkańców zaboru pruskiego w XIX wieku.

Zadanie 20B sprawdzało wiedzę zdających o dokonaniach Stanisława Konarskiego – jednego z czołowych przedstawicieli polskiego oświecenia. Piszący otrzymał polecenie, aby wymienił dwie zasługi Konarskiego uzasadniające napis „Sapere auso”, widniejący na medalu, który otrzymał on od króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Wiedza zdających o Stanisławie Konarskim jest niewielka, w odpowiedziach podawali oni często, że „był założycielem Szkoły Rycerskiej”, „posłem na Sejm Wielki”, „współautorem Konstytucji 3 maja”. Oznacza to, że wybierali odpowiedź z zakresu dzieł reformatorskich epoki stanisławowskiej, nie znali prawdziwych zasług wymienionej postaci.

Wielu zdających nie zna także postaci z historii najnowszej. Trudne było zadanie 35C, w którym należało wykazać się znajomością podstawowych faktów z dziejów PRL, podając nazwę funkcji, którą przestał sprawować Władysław Gomułka w 1970 r. Należy zwrócić uwagę, że pytanie to dotyczyło jednego z najważniejszych przełomowych kryzysów w dziejach PRL. Bez znajomości tych wydarzeń nie sposób zrozumieć polskiej drogi ku demokracji – procesu przemian politycznych w Polsce po II wojnie światowej.

Trudne dla zdających okazało się także zadanie 31., którego obudowę stanowiła fotografia przedstawiająca secesyjny dzban. Zdający w części A musieli podać nazwę stylu w sztuce użytkowej przełomu XIX i XX wieku, dla którego reprezentatywny był przedmiot przedstawiony na fotografii. Różnorodność niewłaściwych odpowiedzi udzielonych przez zdających świadczy o małej umiejętności rozpoznawania stylów w sztuce, braku znajomości ich nazw oraz czasu, w którym one występowały. Wśród złych odpowiedzi pojawiały się: „gotyk”, „barok”, „rokoko”, „romantyzm”, „kubizm”. Niekiedy zdający samodzielnie tworzyli nazwy stylu i wymieniali: „groteskowy”, „nowożytny”, „przeozdobny”. Zadanie w części B polegało na podaniu dwóch cech stylu, dla którego był reprezentatywny przedstawiony na fotografii dzban. Sformułowania użyte przez zdających

świadczą o braku umiejętności analizy źródła ikonograficznego (widoczna falistość linii i motywy roślinne w zdobnictwie) oraz o nieporadności językowej zdających.

W zadaniu 35B wymagano od zadających umiejętności wybierania ze źródła informacji wyjaśniających problem. Maturzyści nie potrafili określić, dlaczego wiadomość o wydarzeniach w Poznaniu w czerwcu 1956 r. bardzo szybko przedostała się na Zachód, chociaż we fragmencie „Dzienników” Anny Kowalskiej, będącym obudową do tego zadania, zawarto informację o odbywających się w tym czasie w Poznaniu Międzynarodowych Targach. Wielu zdających nie wykorzystało tej informacji. Wśród niepoprawnych odpowiedzi najczęściej powtarzało się stwierdzenie, że „Poznań jest wysunięty na zachód i dlatego informacje szybko przedostały się zagranicę”.

Z omówionych powyżej odpowiedzi na zadania, które okazały się dla zdających bardzo trudne wynika, że podstawową przyczyną niepowodzeń w prawidłowym ich rozwiązaniu był brak elementarnej wiedzy historycznej, koniecznej do prawidłowego odczytania oraz właściwej interpretacji źródeł historycznych.

Poziom rozszerzony

Najłatwiejsze dla zdających historię na poziomie rozszerzonym okazało się zadanie 8. wyposażone w wywód genealogiczny władców Francji z dynastii Burbonów panujących w latach 1715–1830. Zdający musieli wykazać się umiejętnością wybierania informacji z załączonego źródła. Jedyne pomyłki zdarzały się przy odczytywaniu z tablicy danych córki władcy dwóch państw – Polski i Saksonii, która była matką trzech królów Francji. Odpowiedź – „Maria Józefa” nie była punktowana, gdyż tablica zawiera informacje o dwóch kobietach noszących te imiona – Marii Józefie Habsburg i Marii Józefie Wettyn. Zdający otrzymywał punkt dopiero po podaniu pełnej odpowiedzi – „Maria Józefa Wettyn”. Zadanie to znakomicie ilustruje problem wagi precyzji odpowiedzi dla uznania jej za prawidłową.

Zdający poradzili sobie dobrze z zadaniami wyposażonymi w dwa lub trzy źródła, np. z zadaniem 19. oraz z zadaniem 20. Zadania te wymagały wykazania się umiejętnościami złożonymi, konfrontowania informacji z różnorodnych źródeł – pisanych i ikonograficznych, oceny prawdziwości przekazu, wyciągania wniosków wynikających z porównania.

Zadanie 19. było wyposażone w trzy źródła – fragmenty prac dwóch historyków Władysława Czaplińskiego i Adama Kerstena oraz mapę przedstawiającą projekt rozbioru Rzeczypospolitej na mocy traktatu zawartego w Radnot w 1656 r. Zdający mieli ocenić, czy po wkroczeniu wojsk szwedzkich spełniły się nadzieje polskiej szlachty na pozytywne zmiany zarówno w relacjach z nowym władcą, jak i w polityce zagranicznej. Większość zdających prawidłowo odczytała informacje z dwóch źródeł pisanych i stwierdziła, że „nadzieje szlachty dotyczące utrzymania wolności szlacheckiej nie ziściły się, gdyż Karol Gustaw dążył do wzmocnienia swojej władzy, nie przestrzegał zasad demokracji szlacheckiej, groził konfiskatą dóbr za niestawienie się na elekcję”. Wnioski dotyczące polityki zagranicznej także okazały się w większości trafne. Zdający pisali: „układ w Radnot potwierdza, że Szwedzi nie mieli zamiaru walczyć o odzyskanie ziem polskich na wschodzie, porozumieli się z Rosją i Kozakami w celu podziału ziem Rzeczypospolitej”.

Wśród zadań zawartych w arkuszu dla poziomu rozszerzonego żadne zadanie nie okazało się dla zdających bardzo trudne. Wynika to z faktu świadomego wyboru przedmiotu egzaminacyjnego. Natomiast poziom wykonania od 20% do 49% [zadania trudne] uzyskały tylko trzy zadania.

W zadaniu 16. oczekiwano od piszących wiedzy na temat rzymskiego zwyczaju uhonorowania zwycięskiego wodza. Tekst źródłowy informował, że wodzem był Scypion, któremu poddał się Hazdrubal. Decyzja Kartagińczyka wywołała oburzenie jego żony, która przypomniała mu, że będzie

zmuszony uczestniczyć w hańbiącej dla pokonanego uroczystości. Odpowiedzi zdających często wskazywały, iż nie wiedzą, kto był zwycięzcą, a kto został pokonany oraz nie rozumieją, że w opinii żony Hazdrubal był człowiekiem pozbawionym honoru. Oto dwie błędne odpowiedzi zdających: „Hazdrubal miał odbyć tryumf. Jego żona mu o tym przypomniała i była oburzona, że ona nie będzie z nim w czasie uroczystości”; oraz „Żona Hazdrubala wykrzyczała, że wszystko zaprzepaścił, poddając się i nie będzie miał tryumfu”.

Niektóre odpowiedzi świadczą, że zdający nie zrozumieli polecenia, lub czytali je pobieżnie, w pośpiechu. W odpowiedzi oceniali postępowanie Hazdrubala i wręcz usprawiedliwiali je: „Hazdrubal w opinii żony postąpił źle, ale tak naprawdę to on miał rację, bo dzięki poddaniu się ocalił życie, a jego żona zginęła”.

Podobnie jak w ubiegłych latach zdający mieli problemy z zadaniem polegającym na sformułowaniu prawidłowego tytułu mapy. W zadaniu 7. zdający powinni dokonać analizy treści mapy i na jej podstawie określić: temat – straty terytorialne/zmiany terytorialne, czas – od końca XVII do końca XVIII w., oraz przestrzeń – Imperium Osmańskie/Turcja. Zdający otrzymywał punkt, gdy trzy elementy odpowiedzi były prawidłowe. Największy problem mieli absolwenci z podaniem prawidłowego czasu zmian terytorialnych ukazanych na mapie, choć warto zwrócić uwagę, że w legendzie podane były lata, w których doszło do zaznaczonych na mapie strat terytorialnych. Zdający albo nie dokonali analizy treści podanych w legendzie mapy, albo nie potrafili określić, w którym wieku doszło do tych wydarzeń. Zdarzało się także, że nieprawidłowo określali przestrzeń, której dotyczyły zmiany przedstawione na mapie. Traktowali ją zbyt szeroko, lub zbyt wąsko, np. „zmiany w basenie Morza Śródziemnego”, „straty terytorialne Turcji na rzecz Austrii”.

Praca z mapą stanowi nadal wyzwanie dla maturzystów, a nauczyciele powinni poświęcać wiele uwagi ćwiczeniom z mapą na lekcjach historii. Warto jednak podkreślić, że zauważalny jest przyrost umiejętności w rozwiązywaniu tego typu zadań. W tym roku połowa maturzystów dobrze poradziła sobie z formułowaniem tytułu mapy.

W arkuszach maturalnych z historii, jak co roku, jest wiele zadań sprawdzających umiejętność interpretacji źródeł ikonograficznych: plakatów, rysunków satyrycznych, reklam, obrazów. W arkuszach maturalnych z historii pojawiają się źródła ikonograficzne z różnych epok. W tym roku umiejętność interpretacji źródeł ikonograficznych była wymagana na poziomie rozszerzonym w zadaniach: 4., 6., 14., 15., 20., i 21. Zdający najslabiej poradzi sobie z interpretacją treści plakatu wydanego we Włoszech w czasie II wojny światowej, a przedstawiającego samuraja wymierzającego mieczem cios amerykańskim okrętom. Plakat ten stanowił materiał do zadania 14. Zdający był proszony o określenie, kiedy najwcześniej mógł ukazać się plakat. W tej części zadanie miało charakter zamknięty. Po dokonaniu wyboru właściwej daty zdający powinien uzasadnić swój wybór, interpretując poszczególne elementy plakatu. W wielu odpowiedziach na to pytanie, w argumentacji brakowało odniesień do treści plakatu. Zdający uzasadniali wybór 1941 r. bez podania, co symbolizuje przedstawiony na plakacie samuraj, pod jaką banderą jest widniejący na nim okręt, nie zauważano w tle ilustracji flag państw Osi – Niemiec, Włoch i Japonii. Oto jedno z takich uzasadnień: „Japonia przystąpiła wtedy do wojny”. Za taką odpowiedź, nawet gdy dokonano prawidłowego wyboru daty, zdający nie otrzymywał punktu. Zdarzały się także wręcz zaskakujące pomysły na interpretację treści plakatu, np.: „Japończyk chce popełnić samobójstwo. Chce to zrobić w typowy dla tego kręgu kulturowego sposób. Popełnia harakiri”.

2. Problem „pod lupą”

Tegoroczne tematy wypracowań maturalnych na poziomie rozszerzonym dotyczyły postaw społeczeństw wobec najeźdźców, okupantów, zaborców. W tematach wypracowań nawiązano do tytułów prac – publicysty Tomasza Łubińskiego oraz historyka Andrzeja Friszke. Rozwiązanie tego zadania wymaga od zdającego wykazania się umiejętnością o charakterze ponadprzedmiotowym – skonstruowania spójnej, logicznej wypowiedzi pisemnej sformułowanej poprawną polszczyzną.

Zdający wybierali w większości temat pierwszy dotyczący postaw Polaków wobec zaborców w XIX wieku. Nad pracami w układzie problemowym przeważały prace w układzie chronologicznym. Zdający najczęściej opisywali udział Polaków w powstaniach narodowych, często pomijali w rozważaniach inne niż zbrojne formy walki o niepodległość. W wielu pracach maturzyści skupili uwagę na wydarzeniach, do których doszło w zaborze rosyjskim, a jedynie na marginesie zauważano problem postaw Polaków wobec zaborców pruskiego i austriackiego. Dużą trudność sprawiało maturzystom przedstawienie ewolucji w postawach Polaków wobec zaborców w XIX wieku. Przytoczone poniżej wypracowanie jest przykładem pracy, w której piszący ujął temat chronologicznie i problemowo. Autor podjął próbę oceny skutków polskich zrywów narodowych, a także przytoczył w narracji różne formy walki o niepodległość w trzech zaborach. Wymienił kilka postaci związanych z tematem wypracowania, np.: Franciszka Ksawerego Druckiego-Lubeckiego, Stefana Bobrowskiego, Aleksandra Wielopolskiego, Hipolita Cegielskiego, Agenora Gołuchowskiego, ukazał ich działalność jako egzemplifikację różnych postaw wobec zaborców.

W 1795 roku Polska straciła ~~menthi~~ ^{swój} ~~pari~~ ^{państwo}. Co prawda podejmowano próby jej odzyskania np. książce Wammasie, jednak ~~w~~ ^w ~~pełni~~ ^{pełni} niepodległa Polska powstała dopiero w 1918 r. W społeczeństwie ~~pono~~ ^{pono} ~~polskim~~ ^{polskim} panowały różne postawy wobec zaborców. W swojej pracy chciałbym charakterystycie te ^{występujące} ~~postawy~~ ^{postawy} w XIX wieku. Wyodrębniłem ~~ty~~ ^{ty} ~~z~~ ^z ~~tych~~ ^{tych} ~~postaw~~ ^{postaw}: walkę zbrojną, pracę organizacyjną, ~~prace~~ ^{prace} ~~organizacyjną~~ ^{organizacyjną} ~~u~~ ^u ~~celu~~ ^{celu} ~~wyrzucenia~~ ^{wyrzucenia} ~~antemum~~ ^{antemum}, a także ~~tu~~ ^{tu} ~~zapamiętanie~~ ^{zapamiętanie}.

Pierwszą okolicznością do odzyskania niepodległości poprzez wojnę zbrojną nadała się wojna na polsku XIX. Wierzyła się ona z postacią Napoleona, a jej uczestnikami byli m. in. Józef Bonaparte oraz Adam Kraszczyński. Cesarz Francuzów w ramach Za pomoc Legionów Polskich, a tym Legion Naderiżanowski, na mocy traktatu w Tylicz z 1807 roku proklamował Księstwo Warszawskie. Pracygnęto się do misyjności udziału Polaków w wyprawie na Rosję. Stawiali oni drugą, najhigijenny naród w Wielkiej Armii. Jednakże ~~zaburzyła~~ ^{zaburzyła} się ona ~~bliska~~ ^{bliska}, a nadzieje na ~~istotną~~ ^{istotną} ~~przeistnienie~~ ^{przeistnienie} ~~zapanowane~~ ^{zapanowane}.

Kolejnym niewadliwym zrywem była ~~tworząca~~ ^{tworząca} w latach 1830-1831, powstanie listopadowe. Jego generał ~~Ty~~ ^{Ty} ~~z~~ ^z ~~tem~~ ^{tem} ~~awiem~~ ^{awiem} ~~przez~~ ^{przez} ~~Cesara~~ ^{Cesara}, a zawarem ~~króla~~ ^{króla} ~~polki~~ ^{polki}, ~~konstytucji~~ ^{konstytucji}, ~~niedł~~ ^{niedł} ~~a~~ ^a ~~lekie~~ ^{lekie}

braku braku męskości dążenia legalnej opozycji. Już w 1819 ujr. Wacław Łubicki zaliczył Władca Łubicki Polak, a w 1821 Forcipetra Patriotyczne. Jednak organizacja, która de wybuchu powstania przyczyniła się w najgłębszym stopniu, było założone w 1828 Spisowianie Podchorążych. ~~Jeżeli~~ Po wybuchu powstania, okazało się, że ~~jest~~ ma charakter młodzieńczy. Jednakże z powodu złego dowodzenia, pomocy militarnej Prusji, a także niedociągających stancji powstanie upadło. Doposażenie jedynie do śmierci wielu młodych, a wiek stancji, które przetrwały, ~~w~~ ludzi, a także represji, które zniszczyły wszelkie dążenia do 1815-1830.

Podczas Wielkiej Emigracji również podejmowano ten temat. W. powstaniech. Forcipetra Demokratycznego Polskiego, a także Gromad duszy Polskiego znajdowało się w Ameryce Wschodniej. Polacy dążyli również w organizacjach ~~w~~ redukcyjnych up. & udział. delenda w Wielkiej Europie. Wszakże to de wybuchu kolejnych powstania: Krakowskiego w 1846 ~~z~~ i wielkopolskiego podczas wojny austriacko-pruskiej (1848). Ale także ~~nie~~ były się powstania: w zakone austriackim zlikwidowano odrębność Pruspołudniowej, Krakowskiej, a w pruskiej Wielkiej. Królestwo Poznaniańskiego.

Ostatnim powstaniem w XIX wieku było Powstanie styczniowe, które wybuchło w 1863 roku. Jego głównymi wodzami byli Frakcja Czarnych z Zygmuntem Paduszkiem i Stefanem Batorakiem na czele. Dążyli się oni, nie tylko niepodległości, ale także nowych reform społecznych, które sprowadziły się z powrotem białych, którzy na początku próbowali powstania walby. ~~Jedynym~~ Później autorytet przejęli nad nią kontrolę. O ile powstanie listopadowe miało pierwsze miejsce na świecie, to styczniowe stancje to jedynie wersjom wyjątkowym. Małe partyzanckie grupy nie miały szans z regularną ~~Prusji~~ ~~na~~ ~~Prusji~~ armią, więc ~~powstanie~~ ~~Prusji~~, jak ~~Prusji~~, upadło.

Wojna zbrojna przyniosła wyniszczenie ziem polskich. Zginęła ogromna ilość młodych ludzi, prawdziwych

Patriści Gdubry wyznali inną drogę, mogli by warzyć...
 pomyślnie się do rozwoju ziem polskich. Trzeci kierunek
 osiągnięcia "tak polskojęzycznej" ~~przebiegał~~ ~~by~~ wypracowania autonomicznej,
 a także swojej gospodarki. Z drugiej strony, jak twierdzi
 prof. Gierulski, doprowadziły do utworzenia jednolitej monarchii
 i nie pozwoliły zrealizować świadomej monarchii. Najwięcej
 bronił przed usagiem odroczenia oświeceniowej polskiej
 myśli przez zabieranie ich nadzieje na niepodległość.

Drugą popularną postawą była tzw. praca cywilna
 oraz praca w państwie. Wymaganej tej filozofii należało
 walczyć w walce krajowej, aby w istniejącym warunkach podjąć
 się rozwoju ziem gospodarczego ziem polskich oraz
~~korzystać~~ w ramach autonomicznej. Postawa ta zaczęła się objawiać
 już w Królestwie Kongresowym. Jej reprezentantem
 jest książę Krasiński Duchałski. Założył on w 1825
 roku Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, a w 1828 Bank Polski.
 W znacznym stopniu przyczynił się do rozwoju gospodarczego.

Z jego inicjatywy ~~został~~ ^{został} ~~zainicjowany~~ ^{zainicjował} ~~zainicjowanie~~ ^{zainicjowanie} ~~zainicjowanie~~ ^{zainicjowanie}
 wzięcia zagłębia Staropolskie, a także wyjednał umieszczenie
 dr. de Kości. Za jego zasług Królestwo Polskie przyjęło dwa prosperity.
 Jednakże małej prężności, że organizacja legalna była surowie
 walczyła z autorem. Kanton Wincentygo i Beniamina Klauzy
 w których po prostu wypracowano z zezwoleniem. Wątpliwe to organizacja zapo-
 sady ~~państwa~~ ~~do~~ ~~reprezentacji~~ ~~poprawiania~~ ~~we~~ ~~której~~ ~~Statut~~ ~~Organ~~
 mianem z 1832 roku. Późniejsza sytuacja zmieniła się
 Racjonalistycznej Kancelarii, w której ~~została~~ ^{została} ~~zrobiona~~ ^{zrobiona} ~~zrobiona~~ ^{zrobiona}
 brach bawiar celnych.

W okresie odwilży porządku polskiej, postawa ta reprezentuje
 watek skrajnie białych. Ziemie polskie zyskały dzięki autonomicznej,
 prężniejszą jego polski, a także ~~został~~ ^{został} ~~zainicjowany~~ ^{zainicjowany} ~~zainicjowanie~~ ^{zainicjowanie}
 oraz Akademii Sztuki Petyburga, partii Kancelarii Ziemskiej.
 Niezwykle kontrowersyjną postacią jest Aleksander Wielopolski.
 Za jego rządów, jako naczelny minister cywilnego państwa
 wiedeńskie: dwadzieścia starościę myślenie pałkami, organizację
 kłopotów, w której w sprawie zjednać z autorem. Głównie byłon.

Temat: Ocena postaw i działalności Polaków wobec zaborców
 jest sp. kwestią, szalenie skomplikowaną - ^{Wynika} wiąże się to z
 różnorodnością warunków w 3 zabornach oraz ~~tożsamością~~ niemożliwością
 jednoznacznego ocenienia postaw i zachowań (np.
 kontrwersje dot. pas margrabiego Wielkopolskiego). W mojej
 pracy wamami czasami ~~to~~ będą z jednej ~~strony~~ ~~strony~~
 strony rok 1815 (już po 100 dniach Napoleona, w tym roku
 ustalenia tamże kongresu wiedeńskiego i oktojeanu
 konstytucji Królestwa Polskiego) z drugiej zaś powstała rewolucja
 1905 roku. Znaczenie trudniej będzie wyznaczyć w tym kontekście,
 gdyż wielkie znaczenie to w kwestii determinowania różnych
 postaw wobec zaborców ma m. in. wielka emigracja.
 Niezależnie Królestwo Polskie (po powstaniu ~~przetrwałym~~
~~na królestwo Kongresowe~~) odgrywało ~~ważną~~ szczególną rolę w kwestii
~~opis~~ Po upadku Napoleona, w nastaniu era Rattennicha i
 jednak w całej Europie, a także wśród Polaków,
 narastały tendencje narodowe i niepodległościowe.
 W Polsce przez całą XIX w. ścierały się zaskądziło trzy
 modele postaw wobec zaborców. Pierwszy z nich kładł nacisk
 na zbrojne odzyskanie niepodległości (np. stronnictwo
 "rewolucyjny" przed powstaniem styczniowym bądź siły ~~antypolskie~~
 które doprowadziły do wybuchu powstania listopadowego).

; stronnictwo „ugodowe” – nastawione na uzyskanie możliwie największej autonomii i ustępstw ze strony zabenców (np. „millewary”; stronnictwo Wielkopolskiego przed powstaniem styczniowym; „Kaliszanin” z Braniemi Mramorowymi) bądź elity galicyjskie dążące do jak największej autonomii wewnątrz monarchii Habsburskiej), oraz zwołaniej pracy organicznej, którym do dążyli do poprawy stanu sytuacji ekonomicznej i społecznej ziem polskich, często jednocześnie wycofując się z życia politycznego (za przykład mogą tu posłużyć Franciszek Karwaner Druchi-Lubeczki który działał na rzecz reformy bankowości, polityki finansowej i fiskalnej, S. Staszic – wybitny działacz społeczny, zajmował się rozwojem przemysłu i szkolnictwa.)

Ta turecka postać była szczególnie popularna w zabencach Pruskiej, gdzie panowała tam najgorsza koniunktura ekonomiczna (np. zakłady Hিপolite Legillskiego).

Oczywiście ~~nie~~ reprezentantami każdego z 3 wymienionych ujęć modelu modeli często nie byli ze sobą zgodni, a ~~o~~ a nawet otwarci się zważali. ~~Stronnictwa~~ Antykwistów Polaków dzielili tyż lewicowe kontakty pmyśleń Polaków o białym wielkiej emigracji byli podzieleni na dwa główne obozy – konserwatywno-monarchistyczny Hotel Lambert z ks. Gantonyshim i Towarzystwo Demokratyczne Polskie – (z Janinem Kulewiczem) ~~o~~ Lewicowe, republikańskie. Podobnie sprawy dzielili tyż działacze socjalistycznych i prawniczych z końca XIX. ~~o~~ od antymonarchistycznej ideologii SDKP ~~o~~ przez rewolucyjno-niepodległościowe PSL aż po prawosyjskich, nastawionych na pracę organiczną działaczy prawnicy.

Obywcom znaczenie dla postaw Polaków wobec zabenców miały (nieudane zresztą) powstania. Upadki ~~powstań~~ same wybuchy powstań były często działaniami pojedynczych stronnictw, którym sprzeciwiały się inne. Ten brak zdecydowania doprowadził ~~in~~ do upadku białych w trakcie powstania listopadowego.

Upadki powstań sprzyjały z jednej strony umocnieniu stronnictwa ugodowych i konspiracyjnych, z drugiej zaś powodowały utratę motywacji i woli walki społeczeństwa

edukacji; ~~alfabetyzacji~~ alfabetyzacji oraz rozwoju i umocnieniu
 przemysłu. Działalności ugodowców z Wielkopolską ma
 cele wpisane na te same ustępowe polityczne, gospodarcze
 i społeczne. Dzielni działacze konspiracyjnej pod
 koniec XIX w. zaczęli się formować przede polskie partie
 polityczne, ~~co miało być~~ kon - ruzjona socjalistyczne,
 narodziło pryncypale jak i chłopskie. Miało to istotny
 wpływ na kształt polskiej Polski.

Na terenie Galicji panowała sztywna (a po
 niedawno okrojona) państwowo cesarska i konstytucyjna
 u II poł XIX w. przez sztywną strukturę polityczną (choć
 nie gospodarczą). Powolnie to na uformowanie się
 polskiej ~~elity~~ elit politycznych, doświadczonych
 w działalności parlamentarnej. Wiele znamienitych historyków
 uważa, że Galicja Królestwa Galicji i Lodomerii mogła
 stać się „włoskim Piemontem”.

Oczywiście postawy ~~te~~ skrajnego lojalizmu wobec
 zabójcy uważa za nie tylko przesadnie ale
 wręcz szkodliwe. Za przykład mogą posłużyć Stawczyński.

Stawczyński fragment listu do cesarza Austro-Węgier
 „Pamięta się skrajny i stał się „czarnym” demotyw jak skrajny
 lojalizm widział się często u środowiskach polskich.

Zasadniczo ocena postaw Polaków wobec zabójcy
 jest niezwykle trudna. Z ~~to~~ duża doza stamenczości
 można jednak stwierdzić, iż są fakty istniejące tak
 licznych i różnorodnych ugrupowań i stronnictw oraz
 silnie zaangażowanie ~~niektórych~~ elit polskich w kwestie
 niepodległości i losów Polski świadczy o ~~to~~ determinacji
 i ambicjach ~~niektórych~~ rodzimych się u XIX w. „narodu polskiego”.

Być w kwestii oceny samych postaw osób się uważa,
 iż zarówno działacze którzy doprowadzili do wybuchu
 szkodliwych post dla sprawy polskiej powinni jak i
 skrajni lojaliści ~~działali~~ ~~niektórych~~ ~~na~~ ~~primo~~ ~~został~~
 ocenieni negatywnie - obie postawy ~~nie~~ ~~z~~ ~~istotny~~

~~Uważano~~ pogarszały tylko sytuację Polski.
 Uszedł na działanie i kierunki polityczne winny być
 obracane na podstawie jak najlepszej perspektywy politycznej
 gospodarczo-społecznej i ~~by~~ być zgodne ze zdrowym
 rozsądkiem (postrzenie straszliwe zwyciężyć nie mogło się
 udać). Działalność społeczna, gospodarcza i polityczna (ale
 rozsądna i realistyczna) była najlepszą drogą ku wolnej
 Polsce. Ustawa powściągliwość i realizm działaczy niepodległościowych
 mógł mógł tylko przyspieszyć odzyskanie przez
 Polskę suwerenności np. u dżurów Wiosny Ludów bądź
 pod koniec koniec XIX w. gdy formowały się trójprzymierze
 i trójporozumienie.
 W niniejszej pracy nie odwrócić się
 do ocen ocen ten postać emigrantów (zarówno
 w celach emigracji jak i pozostałych form emigracji np.
 z Galicji) gdyż uważam, iż działalność zarówno poza
 granicami bez granic jak i na jego terenach na
 podobny sposób. Inś karta udają się na zachód
 dla pracy bytu czysto depozyt importacji, później
 przytłumie wrócić zachodnie do Polski - a to
 należy ocenić pozytywnie.

Do rzadkości należały prace, w których zdający świadomie odnosili się do historiografii i ocen historyków, na przykład Andrzeja Gierowskiego, Stefana Kieniewicza. Zdający częściej zwracali uwagę na twórczość pisarzy i poetów podejmujących zawarty w temacie problem, podawali przykłady takich dzieł, jak „Dziady” Adama Mickiewicza, „Kordian” Juliusza Słowackiego czy obrazów Jana Matejki, Wojciecha Kossaka i Jacka Malczewskiego. Zdający przekonali się, że odczytanie i umiejętność wykorzystania informacji uzyskanych na lekcjach języka polskiego oraz wiedzy o kulturze pomagają w osiągnięciu sukcesu na egzaminie maturalnym z historii.

Prace tegorocznych maturzystów wskazują, że wielu z nich ma problem z właściwą selekcją faktów. Zdarzały się wypracowania, w których zdający zamieszczali szczegółowe opisy przebiegu wojen napoleońskich, powstania listopadowego, powstania styczniowego.

Słabą stroną zdających było również właściwe posługiwanie się terminologią historyczną np. myłono rugi pruskie z wywózkami na Sybir, uwłaszczenie ze zniesieniem pańszczyzny, kongres wiedeński z konferencją paryską, bitwę pod Raszynem z bitwą pod Radoszycami. Należy zauważyć, że problem braku znajomości terminów historycznych oraz nieprawidłowego ich stosowania dotyczy zarówno zdających historię na poziomie podstawowym, jak i tych, którzy wybrali poziom rozszerzony na egzaminie z historii.

Drugi temat wypracowania wybrała mniejsza grupa zdających historię na poziomie rozszerzonym. Na ogół prace te prezentowały słabszy poziom niż wypracowania na temat pierwszy, jednak zdarzały się prace wybitne, świadczące nie tylko o olbrzymiej wiedzy merytorycznej, ale przede wszystkim o głębokim zaangażowaniu emocjonalnym w charakteryzowanie i ocenę postaw Polaków wobec władzy komunistycznej w latach 1945–1956. Podobnie jak w przypadku wypracowań o postawach Polaków w XIX w. przeważały prace w układzie chronologicznym. Wielu zdających opisywało wydarzenia polityczne w Polsce w latach 1945–1956, podając na marginesie rozważań informacje

o reakcjach społeczeństwa. W dobrych pracach zdający wykazywali się znajomością dokonań zbrojnego podziemia w walce z władzą komunistyczną, podawali przykłady postaw rotmistrza Witolda Pileckiego, generała Augusta Emila Fieldorfa, pułkownika Jana Rzepeckiego, Józefa Kurasia „Ognia”, Danuty Siedzikówny „Inki”, posługiwali się terminem Żołnierze Wyklęci, WiN, NSZ. W najlepszych pracach dostrzegano złożoność problemu postaw duchowieństwa wobec władz w latach 1945–1956, a autorzy tych wypracowań powoływali się na prace Jerzego Eislera, Wojciecha Roszkowskiego, Jana Żaryna, czy na informacje zaczerpnięte z filmów dokumentalnych i spektaklów Teatru TV, wystaw organizowanych przez IPN. W wypracowaniu przedstawionym poniżej piszący wykazał się dobrą orientacją się w realiach Polski po zakończeniu II wojny światowej. Umiejętnie, w uzasadnieniu postawionych tez, przytoczył fakty historyczne. Z lektury cytowanej pracy wynika także zaangażowanie emocjonalne autora, który opisuje sytuację Polski po 1945 r., nadzieje, które budziło zakończenie wojny, ukazuje zarówno zbrojne, antykomunistyczne podziemie, jak i przytacza przykłady działalności polskich komunistów.

..... Polska po zakończeniu działań drugiego wojennych; według post-jaltańskiego porządku świata znalazła się w obszarze państw komunistycznych. Tęż za czasów II wojny światowej działały w Warszawie bojówki komunistyczne; to w końcu komunizm w styczniu 1945 oswoił Włocławek; jako AL w szeregach armii ZSRR idąc dalej w kierunku Berlina. Polska zaczynała z nowymi granicami i momencie zakończenia wojny, jednak nie od początku znalazła się pod silnym oddziaływaniem władz komunistycznych, trwających aż do odwilży 1956 roku. Postawy Polaków były w tym nieco ponad dwadzieścia latami dłużej różne, jednak przyjmując wszystkie okresy historii PRL to tamten okres był najpolskojściwszy, a społeczeństwo masowo odbyło wyjazd się po trudach II wojny światowej. Na tym miejscu uwagę zasługują więc ci, którzy walczeli.

Najmniej spójnie było w pierwszych latach po 1945 r. Na mocy ponownego postanowienia w Juliu powstał wszak tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, a jednym z wicemarszałków był Stanisław Mikolajczyk, przedwojenny działacz ~~Stronnictwa Ludowego~~ Stronnictwa Ludowego, za czasów wojny delegat rządu na kraj. ~~Do Włocław-~~

dwie odwie się pojawiać w budżet społeczny aplauz a ma-
 nifestacje dla odradzonego PSL były np. w Szwajcarii
 negowane przez milicję. Poparcie w hamburze dla PSL
 było bardzo duże, co Niemcy się zignorowali w 1947
 tylko robiąc fasadowe wybory do parlamentu, w których
 udało im się uzyskać procentową głosów wygrał PPR wraz
 z powojennym PPS. PSL posiadał „sombatną kleszcz” zaczęły
 się również eksytowania działacze tej partii, sam M.
 Kojaczek musiał się schować uciekając z kraju przy po-
 mocy Ambasady Stanów Zjednoczonych. W ogóle eksytowa-
 nia powojenne stały się najpopularniejszą formą apacji
 na co najbardziej jednostki w społeczeństwie
 z polityków zostali wszak eksytowani też chociażby
 Pułaski, przedwojenny PPS-owiec również istotna postać
 za czasów ruchu oporu. Aktywistami byli i to już od akcji
 „Pusa” żołnierze AK. Przykładem może być proces akcji
 wywołania Włcha AK sprawnie współpracowało z
 AB, Anną Gremioną, by następnie doprowadzenie
 sztabu fiński został weryfikowany na przesłuchaniu przez
 NKWD. Wszak słynny „proces szesnastki” w Mos-
 kwie obejmował dekapitację Okulickiego ps. „Niedowiedzi”,
 w historiografii ocenił go również jedynie co będzie
 jednego z opcji decyzji o Państwie Warszawskim. Sędzi
 też niedostępny do upamiętnienia się Ak-owców, nawet po
 decyzji komendanta o złożeniu broni w zamian za-
 wiązania innych tajnych struktury. Tajne struktury zost-
 ały jednak dość szybko infiltrowane przez komunistów
 i nie miały wprawdzie oddziaływania na losy Polski
 w końcu przyjął dekret o amnestii Ak-owców i składowania
 przetrzymywanej broni. Wiele tak też postąpiło, jednak
 znaleźli się również przeciwnicy władzy komunistycznej,
 którzy chcieli iść dalej, few żołnierze Wybrzeża.
 Były to niewielkie oddziały, pod dowództwem mjr.
 Aleksandra Delutskiego „Zapory” mjr. Józefa Jurasia
 „Cigania” (notabene byłego w 1945 r. w UB).

innym. Walczyli anty-zachod, głównie na granicy europejsko-wschodniej. Federacja, jak Podlasie czy Podhale. Przez pewien czas byli aktywni na Pomorzu, tutaj znany przypadek samobójczy „Inki” brutalnie zamordowanej przez UB. Niezależnie od miar kontrowersyjnych decyzji, brutalnych mordów miejscowych ludności, sowiejskiej i ludowej, jeszcze bardziej współpracowali z komunistyczną propagandą „band koczowniczych” trzeba jednak pamiętać iż jest to najbardziej narażony obszar na Polacy w okresie stalinizmu próbowali walczyć, jednak społeczeństwo, w dużej mierze zastraszone przez władzę komunistyczną, nie podjęło walczącym pomocnej dłoni.

Rozprawa z październikiem z czasem wojny również trwało przez cały okres stalinizmu. Komunistycznymi sędziami, co lubią podkreślać antypenci, o korzeniach często żydowskich, tworzyli nam, setki procesów, w których zeznawano walczących w AK na karę śmierci. Najbardziej znanym przykładem jest robotnik Witold Plecki, za udział w wojnie przedawający raport o Oświęcimiu, po wojnie spędził kilka lat katowami, a końcu zastrzelony w miejscowości przez megalomana Śmietanśkiego w więzieniu UB. Najwięcej zastrzelonych spotyka się na „Izercie” przy więzieniu w Rakowieckim na Malinowie, tam zapewne spotykał się Emil Fieldorf ps. „N-1”

Postępowała też infiltracja przez tajne służby społeczeństwa. Wiele było śladów przymuszanych do wstąpienia w szeregi partii (tu jednak wielu było ostatecznie oddanych sprawie), jak i również stawiania się tajnym Współpracownikiem, niezadko przez szkodę, lecz również z innymi, czasem finansowymi pobudkami. Stąd też kiedy np. kapitan miał terche, w której pisano donosy i sprawozdania z jego dotychczas, jak również ocenianie jego stosunku do Armii Ludowej. Z kolei widać się również kontrowersyjna sprawa „Księża patriotów”, szkodę oddanych władzy

komunistycznej negatywnie oceniających poczynania papieża, jak i przypisały wyszydzkiego. Niekiedy jest najstarszy obecny właśnie w latach stalinizmu. Wiąże się też kotem PAX-owstów, również współpracującym z władzą ludową i mianem wice wolta i szefa Bolesława Piaseckiego. Piasecki przed wojną był małym działaczem Falangi i ONR, zapadłym antysemity i antykomunistą, po wojnie zaś zamiast swoje podejście do tenatu, miał jako legitymizując swoją osobę władzą ludową. Owe wiacie, wpływ na to miało ^{zapewne} potanie i zamordowanie syna Piaseckiego przez nieznaną sprawców; niemniej postać Piaseckiego była przez niego wywołana do postawy kolaboracyjnej przez Sądowski naradawie.

Problemem przeciw działaniom niepostępowością wobec władzy był fakt, iż stalinizm wdruczył się we wszystkie sfery życia, nadawał nowe role społeczne, apolegatywał trud robotnika, dumy państwa. Jedną z tych pierwszych latkach nie mamy brzoju ^{nie} robotnika czy warstwa ulicznych społeczeństwa dla których komunizm stał się niepodłączoną służą do podwójnienia ich warunków bytowego. Także warilla, pomimo iż dowódcami byli ^{kolaborator} walczy w kampanii radzieckiej 1920. Rokossowski czy Borelowski było kamie i stało się chluba państwa jako Armia Ludowa. (Pomimo niemoralnych występów Michala Boli - żyrowskiego na olimpiadzie w Helsinkach w 1952, sprawa rybka za-tuszowana, jednak zadronego ze stanowiska)

Wszelkopomniująca cenzura sprężała, że co mniej zainteresowanych w sytuacji wielokrotności społeczeństwa wzięła komunizm nie wydawała się schodliwa; propropaganda zaś wskazywała iż komunizm walczy o polską i przeciwieństwie do imperialistycznych Stanów Zjednoczonych. Wielu poetów dąta się nauścić na komunizm - Tadeusz Wiśniewski; że to Niemcy doliczali Tadeusza Katynskiego; Sławomski; Miłosz (attaché kulturalny

w Paryżu) czy też Symborska pisząca wiersze o Stalinie. Pomimo i potem dwóch ostatnich walkach odcięto się od tej ideologii, pokazując i mówiąc o „ostrejszym” i „bardziej” daty się dynamicznie więcej proponowane przez komunistów. Powstawały też nowe kluby sportowe pod patronatem wojska – CWKS przejął tradycje przedsiębiorstwa „degii”, zaś w całym kraju powstały „WKS-y” czy milicyjne „Gwardie”. Warto zwrócić uwagę, że chociaż w tym czasie społeczność na przełomie moment (tu przede wszystkim granicą honorującą może być rok ok. 1956) walczyło kluby mniej związane z systemem... „Palanie” przemianowane przez pewien czas na „Kolejowa” czy też „Gwardia” w odwołaniu od CWKS-u czy GTS-u „Wista”. Tamtejsze organy prasowe niezwiązane z linią partii, redakcji, już ok. 1969 zmieniły na przykład w istocie gazetę. Zdobysze oprócz jednej kontrolowanej przez partię. Społeczeństwo polskie było jednak w dwóch miejscach po prostu bierno – miało wiele profesjonalnych problemów i związanych z organizacją, odnowieniem obiektów po wojnie i ogólnym budowaniem nowego ładu, a żeby angażować się w walkę z systemem. Oczywiście wiele było kontestujących, jednak skoro za głupi i ant. władzy ludowej można było trafić do więzienia, to jednak stawka była zbyt wysoka. Polacy więc po sobie kontynuowali system, jednak do końca było to obojętne, potęgowała na zachodzie przez obrachki propagandowe, jak chociażby użycie wściekle kwiatów „Blenitów” przez dzieci. Także śmierć Stalina, po sobie śmiewana przez społeczeństwo, nie zmieniała polskiego potężnie. Stało się to dopiero w roku 1956 – odbyli po wystąpieniu Chruszczowa na zjeździe KPZR, pięknym i „błąd i wypacenia” kierunku Stalinizmu, śmierć Błesita w Moskwie i wybranie na przewodniczącego PZPR wówczas więzionego „odchylecia” Gomułka był jednak Hym prawdziwego szoku dla władzy. Oto prawdziwa historia partii, naj-

nijmniejsza grupa społeczna, robotnicy z zakładu legiel-
skiego w Poznaniu się zbuntowali. Owym Poznaniem
cóż, to był przecież symbolem erozji komunizmu,
w następnych latach miał być silniej ukształtowanym
w społeczeństwie, ale już nie na tak moskiewskich
zasadach ~~o~~.

Postawę Polaków w latach 1945-1956 można interpretować
dwójako - z jednej strony jako opór społeczeństwa
było to przystosowanie; oportunistyczne; ewentualnie
licha kontestacja groźca szeregami ludźmi. Wielu
pamięta się lokalnych bohaterów z systemem; często były
to personsy Stenrama, ubojnie w sensie materialnym
i psychicznym (jak ów zabójca Pileckiego - Smietanśki), lecz
zawsze księża, patrioci - Pasaedzi - Turwini, Szymborska;
Młoch; wojownicy; sportowcy itd. Za chęć społecznego,
dotychczasowego życia byli oni gotowi w najlepszym przypad-
ku nie kontestować komunizmu.

Z drugiej strony mamy polityków jak Mikolajewski, propozycja
Władczyńskiego, generała Młochy i m. Pileckiego; „Inka”;
„Zapora” „Ognia” żołnierzy wyklętych, dążące dla krajów
Polska zmoczyła czołgiem, a zmuszeni byli do rezygnacji
się, czy nawet oddania za nią życia. Niestety, te chwile
przemiany w ogóle obojętne w tamtej dekadzie kraj
nie miały szans; oświecone w przemianach (zapanowaniu
z czerwca 1956) jako prowokatory lub szalenci, którzy
pamiętają się na władzę ludową, zaś władza im to
nie dała. Przez pierwsze dziesięciolecie może i taki
był. Jednak naród polski po dekadzie przystosowania
się zaczął tworzyć pozytywny ferment, który pra-
widnie dopiero 30 lat później, ale jednak spramit
odrywane przez Polskę niezależności, to o co walczili
żołnierze wyklęci czy robotnicy z fabryki
legielskiej.

Należy stwierdzić, że wypracowania na temat 2., prezentujące poziom podobny do przytoczonego zadania rozszerzonej odpowiedzi należały do rzadkości. Zdarzało się, że prace dotyczące postaw Polaków wobec władz komunistycznych zawierały wiele błędów merytorycznych. Zdający mylili referendum ludowe z wyborami w 1947 r., Bolesława Bieruta z Władysławem Gomułą, PZPR z PPR, reformę rolną z uwłaszczeniem. W nielicznych pracach prowadzono rozważania na temat przyczyn aprobowania przez część społeczeństwa przemian gospodarczych w Polsce po II wojnie światowej. Na ogół nie podnoszono problemu dróg awansu społecznego w okresie stalinizmu i jego wpływu na postawy wobec władzy komunistycznej.

Należy zauważyć, że oba tematy zostały tak sformułowane, by piszący mogli zaprezentować swoje stanowisko, przedstawiając własną ocenę wydarzeń historycznych oraz postaci, które w nich uczestniczyły. Zrozumienie przez absolwentów szkół ponadgimnazjalnych różnych dróg, którymi podążali do niepodległości Polacy w XIX w. i różnych postaw wobec narzuconej władzy komunistycznej w XX w. jest jednym z najważniejszych zadań edukacji historycznej.

3. Wnioski i rekomendacje

1. Problemy maturzystów z poprawnym rozwiązywaniem zadań na egzaminie maturalnym mogą wynikać z:
 - pobieżnej znajomości wydarzeń i postaci historycznych. Zdający mają też problemy z określeniem czasu wydarzeń, ustawieniem ich w porządku chronologicznym, a także rozpoznaniem postaci.
 - nieprecyzyjnego stosowania terminologii historycznej (zdający posługują się językiem kolokwialnym, mają trudności z określaniem lub nazywaniem zjawisk i procesów historycznych). Maturzysta często nie rozumie znaczenia słów, których używa. Kontekst, w jakim występują one w tekście wypracowania, pozwala domyślać się, że są dla niego obce znaczeniowo.
 - opanowania w niezadowalającym stopniu umiejętności czytania ze zrozumieniem. Jest to umiejętność kluczowa, kształtowana na wszystkich etapach edukacji. Zjawisko braku zrozumienia tekstu występuje wśród zdających zarówno na poziomie czytania polecenia, jak i czytania źródła będącego obudową do zadania.
 - braku umiejętności analizowania materiału źródłowego oraz wyciągania wniosków. Zdający nie potrafią określić myśli przewodniej zawartej w cytowanym tekście, a nawet mają problemy ze wskazaniem wydarzenia, którego dotyczy źródło. Odpowiedzi zdających często mają charakter odtwórczy, mogą wynikać z przyzwyczajenia do wykonywania poleceń typowych, niewymagających samodzielności intelektualnej. Analiza odpowiedzi zdających w zadaniach zamkniętych pokazuje, że zdający bardzo często udzielają odpowiedzi sugerując się pojedynczymi słowami występującymi w tekstach źródłowych.
 - braku umiejętności rozwiązania problemu określonego w poleceniu. Zdający zamiast wskazać jedną poprawną odpowiedź wskazują dwie lub dopisują komentarz, który dyskwalifikuje poprawność całej odpowiedzi.
 - trudności poprawnego formułowania wypowiedzi. Zdający przystępujący do egzaminu powinni więcej uwagi poświęcić wzbogaceniu zakresu środków językowych, którymi się posługują. Bardzo często używają oni podstawowego słownictwa i najprostszych struktur gramatycznych, a i tak przekazanie komunikatu jest często zaburzone na skutek mało precyzyjnego ich użycia. Dobrą praktyką jest wprowadzenie oraz utrwalenie słownictwa nie tylko historycznego we właściwym kontekście, tak aby uczniowie nie tylko wykazywali się znajomością znaczenie danego słowa, ale potrafili go użyć poprawnie w określonej sytuacji komunikacyjnej.
2. W dalszym ciągu problemem zdających historię na egzaminie maturalnym jest brak umiejętności analizy treści mapy. Ćwiczeniom czytania treści mapy, określania ukazanych na niej procesów, odszukiwania zaznaczonych państw, krain, ośrodków, analizowania informacji zawartych w legendzie należy poświęcić wiele uwagi w edukacji historycznej. Mapa historyczna w procesie dydaktycznym nie powinna odgrywać roli ilustracji, ale źródła wiedzy historycznej.
3. Należy nadal pracować nad kształtowaniem umiejętności pisania dłuższych wypowiedzi na zadany temat z uwzględnieniem selekcji materiału faktograficznego, ponieważ maturzyści w zadaniach rozszerzonej odpowiedzi nadal nie potrafią w sposób klarowny i czytelny omówić zagadnienia. Niejednokrotnie brak koncepcji w jasnym przedstawieniu omawianego tematu, powoduje, że wypowiedź jest chaotyczna. Problemowe sformułowanie tematu nadal budzi u zdających niepokoje. Warto ćwiczyć z uczniami pisanie wypowiedzi na tematy zmuszające do zajęcia stanowiska, polemizowania z utartymi, schematycznymi ocenami.
4. W edukacji historycznej należy więcej uwagi poświęcić postaciom historycznym. Postrzeganie procesów historycznych poprzez pryzmat dokonań jednostek pozwala lepiej zrozumieć zmiany zachodzące w życiu społecznym, politycznym, gospodarce i kulturze. Warto w procesie dydaktycznym eksponować postaci historyczne, pobudzać do dyskusji o roli jaką odegrały w dziejach Polski, Europy, świata.

Uwaga! W cytowanych odpowiedziach zdających zachowano oryginalną pisownię.